

Nr 2 / 19.04.2011

Ettevõtte tulumaksu mõju Eesti majandusarengule

2000. aastal viidi Eestis läbi maailmas ainulaadne maksureform, mis seisneb ettevõtte teenitud kasumi maksustamise asendamises ettevõtte jaotatava kasumi maksustamisega. Rakendunud maksureformist tulenevalt peavad ettevõtted tasuma tulumaksu ainult jaotatud kasumieraldistelt, erisoodustustelt ja äritegevusega mitteseotud kuludelt. Tüüpilise maksusüsteemi tingimustes maksustatakse nii ettevõtte teenitud kasum kui ka ettevõtte omaniku dividenditulu.

Maksu-uuenduse peamine põhjus oli Eesti majanduse suur kapitalivajadus, mida taheti leevendada ettevõtlus- ja investeerimiskeskonna atraktiivsuse tõstmisega ning samal ajal reklaamida Eestit kui soodsa maksukeskkonnaga riiki. Nimetatud uuendust tehes eeldati, et suurenevad nii investeringud kui ka töökohtade arv.

2011. aasta jaanuaris valmis Poliitikauuringute Keskuse Praxis, Tartu Ülikooli ja Advokaadibüroo Glimstedt koostatud uuring „Ettevõtete jaotamata kasumi mittemaksustamise mõju investeringutele ja majandusarengule“. Nimetatud uuringu eesmärk oli analüüsida, millised olid maksureformi mõjud:

- investeringutele;
- investeringute struktuurile;
- tulude reinvesteeringumisele;
- ettevõtete jätkusuutlikkusele;
- kapitali ja tööjõu efektiivsusele;
- majanduskasvule;
- ettevõtete tulumaksu laekumisele;
- muudele maksutuludele.

Tulumaksureformi mõjude analüüsimisel kasutasid uuringu koostajad nii arvutuslikke simulatsioonimudeleid ja ettevõtete empiiriliste andmete analüüsi kui ka ettevõtete küsitlusandmeid ettevõtte maksupoliitika olulisuse hindamisel.

Maksureformi mõju investeringutele

Lähtudes uuringu koostajate küsitlusele vastanud 471 ettevõtja arvamusest, võib järeldada, et ettevõtte tulumaksureform on mõjutanud ettevõtjate otsuseid. Investeringud on suurenenud enam teeninduses ja väikeettevõtetes, kogu valimis oli investeringute määra kasv 15 protsendipunkti. Majandusteoreetiline simulatsioon kinnitas, et tootmise ja tarbimise kasvuga võrreldes suurenes kõige enam kapitali maht majanduses.

Samal ajal tõi uuring välja tõsiasja, et uutesse tegevusvaldkondadesse investeerimisega tegelevad väga vähesed ettevõtted ning needki vähesed valdavalt oma ettevõtte piires uusi tegevusalasid arendades.

Tabel 1. Ettevõtete investeringud materiaalsesse põhivarasse (jooksvates hindades; mln eurot)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Investeringud	922,1	1279,9	1 308,8	1 411,3	1 460,3	1 796,3	2 373,7	2 550,1	2 350,8	1 714,7	1 529,5
Aasta keskmine inflatsiooni määr (%)	3,9	5,6	3,6	1,4	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7

Allikas: Eesti Pank, Eurostat.

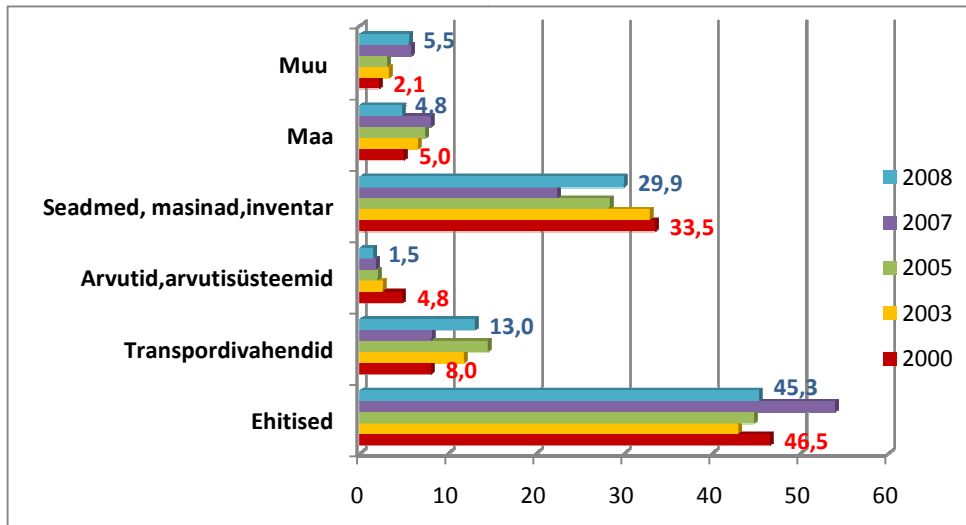
Mõju investeeringute struktuurile

Aastail 2000–2009 investeerisid ettevõtjad kõige enam masinatesse ja seadmetesse (47,2%) ning muusse materiaalsesse põhivarasse – inventar, kontoritehnika, mööbel (16,8%). Uuringu küsitlusest aga selgub, et käsitletud investeeringud oleksid nad (58% ettevõtjatest) teinud ka ilma kehtiva ettevõtte tulumaksusüsteemita.

Uuringust nähtub, et praegusel maksusüsteemil pole olulist mõju ettevõtja investeerimisotsusele ja investeeringute struktuurile.

Ettevõtjate arvates mõjutas tulumaksusüsteem positiivselt ettevõtete laenuvõimekust, kuid ettevõtjad ei osanud öelda, kas seetõttu on enam ja suuremas mahus ka laenu võetud.

Joonis 1. Ettevõtete investeeringute struktuur (%)

Allikas: Statistikaamet.

Maksureformi mõju tulude reinvesteeringumisele

Uuringust selgub, et maksureform on ootuspärasest vähem mõjutanud ettevõtjate otsust kasum reinvesteeringu. 40% küsitletud ettevõtjast pidas maksusüsteemi mõju reinvesteeringumisele väheseks, olematuks või ei osanud arvamust avaldada. Suuremat mõju on nähtud majanduskasvu (2005–2007) ja -languse (2008–2009) perioodil, vastavalt 64% ja 64,3%. Kui ettevõtte suuruse lõikes olulisi erisusi ei olnud, siis tegevusala rühmadest omistas maksusüsteemile märksa suuremat tähtsust teadmistemahukas teenindussektor.

Küsitletud ettevõtjatest, kes jätsid aastail 2000–2009 kasumi välja maksmata, investeerisid selle 39%, säästsid 28% ning investeerid ja säästsid võrdselt 33%.

Ettevõtte jätkusuutlikkus

Maksureformi järel on Eesti ettevõtete võõrkapitali osakaal kogukapitalis keskmiselt 10 protsendipunkti võrra vähenenud, mõnevõrra rohkem vähenenud väikeettevõtetes (alla 50 töötaja).

Sularaha osatähtsus varades on kasvanud keskmiselt kuni 3 protsendipunkti võrra. Eriti on sularaha osatähtsus kogukapitalis suurenenud väikeettevõtetes, 15 protsendipunkti võrra on kasvanud jaotamata kasumi ja reservide osatähtsus ettevõtte kapitalis. Kõrgemal likviidsusel oli kindlasti suur mõju ettevõtetele majanduskriisi ajal. Samas näitab suurenenud likviidsuse varade akumulatsioon trendi, et ettevõtted hoiavad raha pigem vähe likviidses varades, kui investeerivad seda masinatesse ja seadmetesse.

Kapitali ja tööjõu efektiivsus

Maksumuudatuste mõju tootlikkusele avaldub üldjuhul pikema aja jooksul kui mõju investeeringutele. Kõigepealt peaksid muutuma investeeringute mahud ning seejärel tehnoloogia muutudes avaldub mõju ka tootlikkusele.

Uuringust nähtub, et maksureform on lühikese aja jooksul (viie aasta jooksul) suurendanud Eesti ettevõtete tootlikkuse kasvu Läti ja Leedu ettevõtetega võrreldes 11 protsendipunkti. Mõju on olnud suurem teenindussektori ettevõtetele, kus tootlikkus on suurenenud 13 protsendipunkti võrra, samuti väike- ja suureettevõtete puhul.

Uuringust ilmneb, et maksureformi tulemusena on kõige enam kasvanud väikeettevõtete investeeringud, kuid tootlikkus suhteliselt vähem. Eeltoodust järeldub, et investeeringud pole olnud väga efektiivsed ega tootlikkust suurendanud.

Majanduskasv

Ettevõtte tulumaksureform suurendas nii kapitalimahtu majanduses, tarbimist kui ka sisemajanduse kogutoodangut (SKT). Kõige enam kasvas kapitali maht, tagasihoidlikum oli sisemajanduse kogutoodangu kasv ning kõige vähem suurenes tarbimine, sest summaarselt läks kogu sisemajanduse kogutoodangust varasemast proportsionaalselt suurem osa kapitali.

Tabel 2. Tarbimise panus SKT kasvu (protsendipunkti)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Eratarbimiskulutused	4,4	3,7	5,5	4,7	5,2	5,4	7,4	4,6	-2,9	-10,1
Valitsussektor	-0,5	0,5	0,5	0,1	0,3	0,02	0,7	0,6	0,6	-0,005
Kodumajapidamised	0,11	0,22	0,28	0,15	0,05	0,050,11	0,1	0,1	0,03	-0,046
Kapitali kogumahutus põhivarasse	4,15	2,5	6,3	5,5	1,6	4,7	7,4	2,1	-5,2	-9,5
Sisemajanduse nõudlus	10,5	7,4	12,4	10,4	7,9	10	17,2	10,5	-11,7	-23,0
Kaupade ja teenuste eksport	19,3	0,3	-0,8	5,2	10,1	13,5	5,2	1,1	0,25	-13,3
Kaupade ja teenuste import	20,5	3,1	5,1	7,8	11	14	11,2	6,5	-5,5	-24,6
SKT muutus	9,9	7,5	7,9	7,6	7,2	9,4	10,6	6,9	-5,1	-13,9

Allikas: Statistikaamet.

Ettevõtte tulumaksu laekumine

Uuringus analüüsiti, kas ja kuidas mõjutas 2000. aastal jõustunud juriidilise isiku tulumaksusüsteem juriidilise isiku tulumaksu ja teiste maksutulude laekumist.

Aastatel 1995–2009 moodustas juriidilise isiku tulumaksu laekumine 2–6% valitsussektori eelarvetuludest. Eestis väljamakstud kasumieraldised on kümne aasta (2000–2009) kokkuvõttes kasvanud 8,6 korda. Kasumieraldistelt arvestatava juriidilise isiku tulumaksu laekumise osakaal juriidilise isiku tulumaksust on Maksu- ja Tolliameti andmeil pidevalt suurenenud, moodustades 2000. aastal 33,8% ja 2009. aastal juba 87,1%.

Uurijate hinnangul on tulumaksusüsteemi muutus kaasa toonud kokku kuni 2,5 miljardit krooni väiksema juriidilise isiku tulumaksu laekumise ajavahemikul 2000–2008 (1995. aasta hindades). Samas tõdevad uuringu tegijad, et nimetatud hinnang on saadud mitmeid lihtsustavaid eeldusi arvestades.

Uurimistöö käigus hinnati, kui palju mõjutas vähenenud ettevõtluse maksustamine palgalt makstavate sotsiaalkindlustusmaksete ja füüsilise isiku tulumaksu laekumist. Keskmiselt vähenes aastail 2000–2008 füüsilise isiku tulumaksu ja sotsiaalkindlustusmaksete laekumine kuni 0,78 miljardit krooni (1995. aasta hindades) just seetõttu, et ettevõtte maksukoormus on vähenenud ning ettevõtlus on palgatööst ja muudest tuluteenimise võimalustest eelistatavam tegevus.

Seega järeldub uuringust, et tulumaksureformil oli soodne mõju investeringumahtude suurenemisele, kuid mõnevõrra väiksem mõju tootlikkusele ja sisemajanduse kogutoodangule. Samuti on tulumaksureformil olnud soodne mõju ettevõtete jätkusuutlikkusele.

Uuringust järeldub, et ettevõtte tulumaksureformi osa majanduse restruktureerimisse on olnud ebapiisav. Ilmneb, et suures osas pole ettevõtjad enda jaoks läbi mõelnud praeguse ettevõtte tulumaksusüsteemi eeliseid ja puudujääke. Uuringu käigus intervjueritud ettevõtjad andsid neid asjaolusid välja selgitada püüdvatele küsimustele palju ebamääraseid vastuseid, sageli oli sarnastes ettevõtetes vastandlikke seisukohti.

Uuringust nähtub, et ligi 80% ettevõtjatest eelistab kehtivat tulumaksusüsteemi alternatiivina väljapakutud klassikalisele, kuid oluliselt madalama maksumääraga süsteemile. Eeltoodust järeldavad uuringu tegijad, et ettevõtjad eelistavad olemasolevat süsteemi, sest süsteemivahetus rikuks maksusüsteemi stabiilsust.

Tabel 3. Ettevõtte tulumaksumäär EL-i liikmesriikides (%)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Austria	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Belgia	40,2	40,2	40,2	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0	34,0
Bulgaaria	32,5	28,0	23,5	23,5	19,5	15,0	15,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Hispaania	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	32,5	30,0	30,0	30,0
Holland	35,0	35,0	34,5	34,5	34,5	31,5	29,6	25,5	25,5	25,5	25,5

lirimaa	24,0	20,0	16,0	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
Itaalia	41,3	40,3	40,3	38,3	37,3	37,3	37,3	37,3	31,4	31,4	31,4
Eesti	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	24,0	23,0	22,0	21,0	21,0	21,0
Kreeka	40,0	37,5	35,0	35,0	35,0	32,0	29,0	25,0	25,0	25,0	24,0
Küpros	29,0	28,0	28,0	15,0	15,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Läti	25,0	25,0	22,0	19,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0	15,0
Leedu	24,0	24,0	15,0	15,0	15,0	15,0	19,0	18,0	15,0	20,0	15,0
Luksemburg	37,5	37,5	30,4	30,4	30,4	30,4	29,6	29,6	29,6	28,6	28,6
Malta	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0	35,0
Poola	30,0	28,0	28,0	27,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Portugal	35,2	35,2	33	33	27,5	27,5	27,5	26,5	26,5	26,5	26,5
Prantsusmaa	37,8	36,4	35,4	35,4	35,4	35,0	34,4	34,4	34,4	34,4	34,4
Rootsi	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	28,0	26,3	26,3
Rumeenia	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0	16,0
Saksamaa	51,6	38,3	38,3	39,6	38,3	38,7	38,7	38,7	29,8	29,8	29,8
Sloveenia	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	25,0	23,0	22,0	21,0	20,0
Slovakkia	29,0	29,0	25,0	25,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0	19,0
Soome	29,0	29,0	29,0	29,0	29,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0	26,0
Taani	32,0	30,0	30,0	30,0	30,0	28,0	28,0	25,0	25,0	25,0	25,0
Tšehhi	31,0	31,0	31,0	31,0	28,0	26,0	24,0	24,0	21,0	20,0	19,0
Ungari	19,6	19,6	19,6	19,6	17,6	17,5	17,5	21,3	21,3	21,3	20,6
Ühendkuningriik	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	28,0	28,0
EL 27	31,9	30,7	29,3	28,3	27,0	25,5	25,3	24,5	23,6	23,5	23,2
Euroala	34,9	33,5	32,1	30,7	29,8	28,4	28,0	27,1	26,0	25,9	25,7

Allikas: Taxation Trends in the European Union, 2010 edition.

Hilma Naaber
nõunik
tel 6507

Kasutatud allikas:

Ettevõtete jaotamata kasumi mittemaksustamise mõju investeeringutele ja majandusarengule. Lõppraport. Tartu Ülikool, Praxis, 2010. – http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Innovatsiooni_poliitika/Tulum/Tulumaks_l6ppraport.pdf

Õigus- ja analüüsiosakond on Riigikogu struktuuriüksus, mis nõustab rahvaesindajaid ja nende heaks töötavaid ametnikke. Käesolev informatsioon on koostatud osakonna algatusel. Autorid on valmis arutlema huvilistega töö sisu üle. Kõik kommentaarid on teretulnud.